

Vulkaner – Varme hilsner fra Jordens indre

Forfatter: Paul Martin Holm

Udgivet af Gyldendal, 2015, 253 sider (2. udgave)

ISBN 978-87-02-17558-5

Pris: 299,95 kr. (vejledende)

BOGANMELDELSE

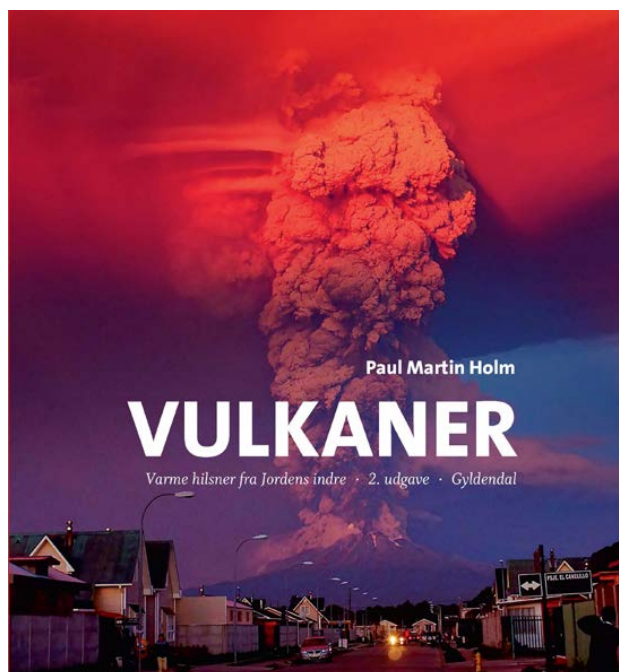
AF LOTTE MELCHIOR LARSEN, GEUS

Vulkanudbrud repræsenterer voldsomme og overvældende naturkræfter, som mennesker, selv i vores højteknologiske tid, ikke kan stille meget op overfor. Nyhedsmæssigt er vulkanudbrud 'godt stof': Det giver spektakulære billeder af dramatiske scenerier fra ildsprudende katastrofer med medfølgende ødelæggelser og død. Eller bare afløsning af det fly, man skulle have været med. Mange mennesker interesserer sig for vulkaner, også selv om de ikke bor på dem eller er naboer til dem, som det er tilfældet for Danmark. Der er skrevet mange bøger om vulkaner, generelle og specielle, men ikke mange på dansk. For tre år siden kom der dog en glimrende bog om emnet på dansk, den mest omfattende af sin art, og den er nu allerede kommet i anden udgave.

Indholdsmæssigt ligger anden udgave meget tæt op ad den første, men den er let udvidet og opdateret med f. eks. det store udbrud fra Bárðarbunga i Island 2014–2015, der producerede den store Holuhraun lavastrøm. Den mest væsentlige forskel fra førsteudgaven er bogens fysiske fremtræden, hvor indtrykket af en noget billig produktion er forsvundet. Formatet er nu større og papiret bedre, hvilket bevirker, at billederne er større og skarpere og derved kommer meget bedre til deres ret og bliver mere brugbare.

Bogens første halvdel behandler vulkanisme og vulkanske produkter generelt. Der indledes med et kapitel, der redegør for de helt grundlæggende processer, der fører til smeltedannelse og vulkanisme, og forklarer sammenhængen mellem pladetektoniske processer og fordelingen af vulkaner på Jorden. Klart og godt. Dernæst følger kapitler, der beskriver magma, lavaudstrømning, eksplosiv vulkanisme og vulkanske landskabsformer. Alt er illustreret med instruktive diagrammer og fotografier af konkrete eksempler. En række klart adskilte tekstbokse forklarer enkelte emner nærmere, f. eks. navngivning af bjergarter og lavaers farve.

I bogens anden halvdel behandles de tre hovedtyper af 'synlig' vulkanisme, hotspotvulkanisme, subduk-

tionszonevulkanisme og spredningszonevulkanisme kombineret med hotspotvulkanisme (den usynlige vulkanisme langs de undersøiske spredningszoner omtales kort i første kapitel). Hver type illustreres af et vulkansk område, der beskrives nærmere som eksempel, henholdsvis Hawaii, den Romerske Vulkanprovins og den Nordatlantiske Vulkanprovins. Alle tre områder er klassiske turistområder, hvor der er stor sandsynlighed for, at læsere faktisk vil komme, og beskrivelserne og billederne er fine og inspirerer til besøg. Den Nordatlantiske Vulkanprovins med Island og Grønland er jo næsten hjemmebane.

Derefter følger kapitler om vulkanudbruds virkninger på omgivelserne, samt om forudsigelse, beredskab og varsling. Det meget dramatiske emne er behandlet faktuel og sobert, uden den sensationsklang, som aviser og andre medier ofte har. Sådant omtale bliver ofte meget katastrofepræget, og det er derfor

fint, at der også er et afsnit om vulkanudbruds *gunstige* virkninger. Disse kapitler burde være pligtlæsning for alle mediefolk. Vulkanismes indvirkning på klimaændringer og masseuddøen er svært at skrive eksakt om, og på dette område går udviklingen af viden så hurtigt, at teksten let kan blive forældet. Et eksempel på dette er bemærkningen (s. 195) om, at plateaubasalt-vulkanismen på Deccan efterfulgte det store meteornedslag på Yucatan halvøen; meget nøjagtige radiometriske aldersbestemmelser publiceret i 2015 har nu dokumenteret, at størsteparten af Deccan-vulkanitterne faktisk allerede var aflejret, inden meteornedslaget fandt sted.

Det sidste kapitel omfatter korte beskrivelser og nyttige tips til besøg på unge europæiske vulkaner, inklusive oceanøerne Island, Madeira, Azorerne og de Kanariske Øer. Virkelig god turistservice! Den eneste ulempe ved denne udgave er, at bogens øgede størrelse og vægt måske lige netop er den faktor, der gør, at den alligevel ikke glider med ned i kufferten, når man skal på rejse. Så må man have læst den på forhånd. Der kunne i øvrigt godt have været links til nogle gode hjemmesider, selv om disse ikke alle er lige langlivede. For Islands vedkommende har www.vedur.is dog levet i temmelig lang tid.

Bogen er skrevet for ikke-fagfolk. Teksten er meget klar og pædagogisk, og brugen af fagudtryk og fremmedord er minimeret; alle de uundgåelige fagudtryk bliver forklaret undervejs. Der er ikke nogen ordliste med ordforklaringer, men det er heller ikke nødvendigt, da stikordsregistret har henvisninger til de steder, hvor ordene forklares.

Viden og formidling om vulkanske processer og materialer beror meget på visuel erfaring og billeder. En bemærkelsesværdig ting ved denne bog er den tætte og velfungerende sammenhæng mellem illustrationer og tekst. Illustrationerne er ikke løsgående information men en integreret del af fremstillingen, og der er gentagne og uundværlige krydsreferencer mellem figurer/figuratekster og hovedteksten. Dette øger i høj grad brugbarheden af illustrationerne og berettiger fuldt ud de større og bedre billeder i denne udgave af bogen.

Det samlede resultat er, at bogen fremstår som fremragende formidling på højt og professionelt plan. Den anbefales varmt (eksplosivt) til alle, også geologer, der er bare lidt interesserede i vulkanisme og vulkaner.